

SPISOVATEL A POLITIK

František Halas

Poprvé od květnového převratu sejdou se spisovatelé, aby si ozřejmili úkoly i povinnosti, které jim ukládá čas přestavby, a současně, aby si porozprávěli, byť kuse, o všem tom, co na jedné straně je formulováno Košickým programem Národní fronty a na druhé straně míněním jednoho každého z nich.

Snad se někomu bude zdát, že už k takovému rokování mělo dávno dojít. Snad, ale omluvou budiž jejich nedočkavá vůle pomoci při řešení praktických potřeb kulturního života a svádivá možnost jim k tomu nabídnutá. Nevzdávají se zatím naděje, že to půjde!

Opakuje se konečně jen známý dějinný zjev, že po každém převratě zapojují se umělci do reality společenské výstavby, i když často po čase se vracejí k vlastní práci, která se jim zdála v revolučních okamžicích nepostačující pro vyjádření všeho sněného a chtěného. To jsou ty chvíle, kdy občan převažuje básníka, kterého romantická pověra vyřazuje z praktického dění, kterému podle ní nemůže nikterak rozumět, chvíle, kdy odedávna se pokouší na dané příležitosti demonstrovat nesmyslnost tohoto předsudku.

Tedy jen pro tuto vůli naplnit toužené konkrétní prací zpozdil se sjezd, který má být ideovým prahem k nové skutečnosti republiky.

Jeho program nechává stranou stavovské otázky a omezuje se na podněty vyplývající z určených témat. *Poslání literatury v novém Československu. Poslání spisovatele v národě. Osobnost a kolektiv v literatuře. Poslání literární kritiky ve společnosti. Cesta literatury k lidu a závěrečné Zúčtování a výhledy.* Aktivní účast prezidenta dr. Edvarda Beneše, který se uvolil pronést první referát *Poslání literatury v novém Československu*, dokumentuje nad jiné závažnost, jakou sama hlava státu přikládá funkci literatury a spisovatele v nových poměrech.

Spisovatelé nechtějí už tvořit v národě izolovanou skupinu, která jen sem tam – aby se neřeklo – je přizvána vyslovit se o té či oné věci. Chtějí být stálým a neopomíjeným faktorem kulturním i politickým. Velká slova byla o nich pronesena a příležitostně opakována, ale skutek častěji utekl! Skutečnost, že ten či onen zaujímá některou z úředních funkcí, ještě neznamená, že vyplňuje svěřený a daný úkol uspokojivě pro sebe i pro jiné, nedostává-li se mu veškeré pomoci politického a státního aparátu, jak se dnes děje. Žádají-li spisovatelé úzkou spolupráci s politiky, není to jen z potřeby nějakého ocenění jejich veřejného vlivu. Uznání tvaru jejich práce nebo pochopení cesty od poznání myšlenkou k poznání

slovem také není starostí politiků, ale důležité je, aby tito pochopili, že to, co tvaru a slovu předchází, vyvěrá ze studia, ze znalostí, z odhadu, prozření, vidění i předjímání skutečnosti, z citění života i životů a že právě výsledků toho všeho má být využito v politické a kulturní praxi jako nástroje nejzávažnějšího a nejjemnějšího. Literatura a její pracovníci chtějí, aby poznání, ke kterému dospěli, bylo využito v oblastech ovládaných zatím jen politikou a také, aby si tato uvědomila, že zase její snažení mohou naopak šířit v končinách, kam ona neproniká.

Chce-li politik, aby se co nejméně klopýtalo na cestách k budoucnu, musí pozorně naslouchat umění (jinde se to dávno ví), jehož podstatou je chápání a poznání, ať již uložené v hodnotách tradičních nebo teprve se hlásící v nejspolehlivějším experimentu. Složitost umění obohacuje se zkušenostmi oborů i těch nejspeciálnějších a syntetizuje je často dříve než svoje skryté příbuzenství rozpoznávají. Proto by se tedy měli političtí činitelé k němu a jeho tvůrcům obracet, ať pro potvrzení svých jistot, ať pro odstranění pochyb. Nevím, po kolikáté už se spisovatelé dožadují, aby jejich jmen nebylo využíváno jen pro ten veřejný zvuk, aby

zájem politiků o ně neskončil, když podepíší takový či onaký projev. Nám přece nejde o nějaké chovné teplo státu či institucí, ale o přibrání k řešení současných starostí kulturních i politických a vzájemné porozumění pracujících na jedné lísce. Nechceme, aby určité formy byly jimi okopovány, vykládány, měněny a časovány pro potřebu chvíle, chceme naslouchat hlasům a ne ozvěnám odraženým kuloáry. Nechceme, aby se narychlo rozhodovalo tam, kde jde o organický růst, a aby se zastavoval poznávací proces formulkami, hesly a mašinerií. Jde také o vyrovnání výkyvů mezi sociálním a kulturním optimismem. Máme jistě plno porozumění pro politický křik a chtěli bychom jen, aby se stejným pochopením se setkávalo přemýšlivé ticho a kritický či varovný hlas, který z jeho hloubky vyráží, a aby pak tento hlas nebyl osočován a na obrátku podezírán z dezerce, fašle apod.

Neděláme si iluzi o nějaké okamžité harmonii často protikladných sil probíhajících hospodářskou a duchovní strukturou společnosti, ale chtěli bychom více příležitosti k řešení všeho toho, co nás znepokojuje. Doufejme, že ohlas a závěry spisovatelského sjezdu přimějí politiky k větší ochotnosti spolupráce než dosud a že si všimnou pochopení prezidenta republiky, který dává příklad již dávno.

Sjezdové řeči nebudou určovat, kudy literatura má jít, mohou jen prosekávat výhledy, a čím jich bude víc, tím širší a schůdnější budou cesty k socialistickému zítřku.

(1946)